

№ 5, 2015

Уступнае слова рэдактара

З часу запуску Еўразійскага эканамічнага саюза прайшло паўгода. З эканамічнага гледжання перыяд быў няпростым: паказчыкі расійскай эканомікі пагоршыліся, эканамічная сітуацыя ў іншых краінах ЕАЭС, прывязаных да расійскага рынку тавараў і паслуг, таксама істотна ўскладнілася. Тым не менш, еўразійская інтэграцыя працягвае развіццё па сваіх унутраных законах.

Тэма нумара «Еўразійскага агляду» №5 – дзейнасць Суда Еўразійскага эканамічнага саюза. Андрэй Елісееў аналізуе, якім чынам і чаму краіны – члены ЕАЭС зрэзалі кампетэнцыі Суда ЕАЭС у параўнанні з паўнамоцтвамі яго папярэдніка – Суда ЕўрАзЭС. Таксама ў тэксце разглядаюцца рашэнні, вынесеныя Судом ЕАЭС на цяперашні момант, у тым ліку, адзіная справа ў Судзе ЕўрАзЭС, ініцыяваная беларускай кампаніяй.

Рубрыка «Актуаліі» прысвечана пытанню гіпатэтычнага ўвядзення адзінай валюты ў Еўразійскім эканамічным саюзе. У сакавіку 2015 года Уладзімір Пуцін заявіў, што «прышоў час пагаварыць пра магчымасць фармавання ў перспектыве валютнага саюза». Аляксей Пікулік разглядае, у якіх варыяцыях тэма супольнай валюты актуалізавалася на постсавецкай прасторы з часу распаду СССР і аналізуе, наколькі эканамічна мэтазгодным і палітычна верагодным з’яўляецца ўвядзенне адзінай валюты ў ЕАЭС у бліжэйшыя гады.

Андрэй Елісееў, аналітык BISS,
рэдактар «Еўразійскага агляду»

У нумары:

ТЭМА ВЫПУСКУ

Андрэй Елісееў

Суд ЕАЭС: абмежаваны ў правах, строгі да заяўнікаў і мала папулярны 2

Віды зваротаў у Суд ЕАЭС.
Зрэзаная кампетэнцыя Суда 2

Пастановы Калегіі Суда ЕАЭС 5

Справа беларускай кампаніі
ў Судзе ЕўрАзЭС 7

Заклучэнне 8

АКТУАЛІІ

Аляксей Пікулік

Адзіная валюта: палітыка, эканоміка ці проста “хай эксперты гавораць”? 9

Гісторыя пытання 9

Навошта патрэбная супольная валюта? 10

Чаму гэта маларэальна ў ЕАЭС? 10

Навошта ўсё гэта трэба Пуціну? 11

ТЭМА ВЫПУСКУ

Суд ЕАЭС: абмежаваны ў правах, строгі да заяўнікаў і мала папулярны

Андрэй Елісееў

Суд Еўразійскага эканамічнага саюза – адзін з чатырох органаў ЕАЭС, нароўні з Вышэйшым Еўразійскім эканамічным саветам (Вышэйшы савет, ВЕЭС), Міжрадавым саветам і Еўразійскай эканамічнай камісіяй (ЕЭК). Ён мусіць забяспечваць паслядоўнае і правільнае прымяненне краінамі ЕАЭС рашэнняў ЕЭК і міжнародных пагадненняў у межах ЕАЭС.

Суду ЕАЭС належыць вырашаць спрэчкі па зваротах суб'ектаў гаспадарання краін ЕАЭС, а таксама па пытаннях прымянення Дамовы аб ЕАЭС, якія паўстаюць у краін-членаў ЕАЭС. Паколькі з часу запуску ЕАЭС і ад пачатку паўнаўладнаснай працы яго судовага органа ўжо прайшло паўгода, можна зрабіць прамежавыя высновы пра дзейнасць Суда ЕАЭС.

На цяперашні момант Суд ЕАЭС прыняў усяго пяць пастаноў, пры гэтым толькі адна скарга кампаніі-заяўніка была прынятая да разгляду па сутнасці, але і яна была адкліканая заяўнікам. Відаць, невялікая папулярнасць еўразійскага судовага органа, акрамя працэдурных прычынаў, звязаная з малой дасведчанасцю юрыдычных асоб аб функцыянаванні Суда ЕАЭС, а таксама з недаверам да Еўразійскага суда сярод гаспадарчых суб'ектаў краін ЕАЭС.

У артыкуле аналізуецца адзіная справа, разгледжаная па сутнасці папярэднікам Суда ЕАЭС (Суд ЕўрАзЭС), ініцыяваная беларускім гаспадарчым суб'ектам. Краіны-члены ЕАЭС істотна абкарналі паўнамоцтвы Суда ЕАЭС у параўнанні з кампетэнцыяй, якой валодаў Суд ЕўрАзЭС.

Віды зваротаў у Суд ЕАЭС. Зрэзаная кампетэнцыя Суда

Гаспадарчыя суб'екты краін ЕАЭС могуць звярнуцца ў Суд, калі іх правы і законныя інтарэсы ў сферы прадпрымальніцкай і іншай эканамічнай дзейнасці непасрэдна закранутыя рашэннем ЕЭК¹. Пры гэтым пад гаспадарчым суб'ектам разумеецца юрыдычная асоба альбо фізічная асоба, зарэгістраваная ў якасці індывідуальнага прадпрымальніка. Як вынікае з трактоўкі Суда ЕАЭС у справе кампаніі-заяўніка ЗАТ «Кампанія аўтапрычэпаў» (гл. ніжэй), паняцце «непасрэдна закранае» Судом ЕАЭС вызначаецца на падставе двух крытэраў: кампанія-заяўнік павінна дзейнічаць у той галіне, якая падпадае пад сферу рэгулявання акта ЕЭК, які аспрэчваюць, і заяўнік павінен панесці рэальную і даведзеную шкоду ад прымянення да яго такога акту. Звярнуцца найпрост у Суд ЕАЭС могуць і зарэгістраваныя ў замежных краінах гаспадарчыя суб'екты, калі іх інтарэсы непасрэдна закранутыя прынятым міжнародным дагаворам, заключаным у межах ЕАЭС.

Дзяржавы-члены або органы ЕАЭС, а таксама супрацоўнікі або службовыя асобы ЕАЭС могуць звяртацца з заявамі па тлумачэнне палажэнняў Дамовы аб ЕАЭС, міжнародных дамоваў у межах ЕАЭС і рашэнняў органаў ЕАЭС. Дамова аб ЕАЭС пастанаўляе, што калі краіны ЕАЭС не ў стане вырашыць спрэчку, звязаную з тлумачэннем і / або прымяненнем палажэнняў Дамовы, на працягу

¹ Гл. дакладныя фармулёўкі кампетэнцыі Суда ЕАЭС у адпаведным раздзеле сайта ЕАЭС, <http://courteurasian.org/main.aspx?guid=22571>

трох месяцаў з даты накіравання афіцыйнай пісьмовай просьбы аб правядзенні кансультацыі і перамоваў, то спрэчка можа быць перададзена на разгляд у Суд ЕАЭС (артыкул 112).

Пры гэтым адсутнасць двух важных працэдур, якія былі даступныя ў межах Суда ЕўрАзЭС, папярэдніка Суда ЕАЭС, сведчыць пра абмежаваныя магчымасці Суда ЕАЭС ажыццяўляць свае функцыі і дасягаць мэты па адзінай інтэрпрэтацыі права ЕАЭС. Па-першае, ЕЭК не мае магчымасці звярнуцца ў Суд ЕАЭС для вызначэння выканання дзяржавай-членам права ЕАЭС. Такім правам валодаюць толькі самі дзяржавы-члены. Шматгадовая практыка ЕС сведчыць, што адна дзяржава рэдка падае ў суд супраць іншай, перавага аддаецца палітычнаму вырашэнню спрэчак. Па-другое, Суд ЕАЭС не працуе з прэюдыцыяльнымі запытамі нацыянальных судов і трыбуналаў. Так, калі паўстае пытанне інтэрпрэтацыі права ў нацыянальным судзе краіны ЕС – і гэтая практыка там вельмі пашыраная, – такі суд можа прыпыніць судовы працэс і звярнуцца з запытам у Суд Еўрапейскага саюза па правільную інтэрпрэтацыю. Грунтуючыся на рашэнні апошняга, нацыянальны суд выносіць рашэнне па дадзенай справе.²

Акрамя гэтага, кампетэнцыя Суда ЕАЭС была звужаная ў святле таго, што рашэнні спецыялізаваных груп экспертаў, якія ствараюцца з прадстаўнікоў дзяржаў для разгляду шэрагу відаў спрэчак, з'яўляюцца для Суда ЕАЭС абавязковымі. Мажліва, такое рэзкае зразанне паўнамоцтваў Суда ЕАЭС стала адказам краінаў на несвоечасовы судовы актывізм Суда ЕўрАзЭС. У сваёй катэгарычнай пастанове па справе ААТ «Паўднёвы Кузбас» суддзі не толькі раскрытыкавалі ЕЭК за маруднасць у прыняцці новага акта і накіравалі нацыянальным судам прывесці правапрымяняльную практыку ў дачыненні да аналагічных спраў у адпаведнасць з прынятым Судом ЕўрАзЭС рашэннем, але і фактычна паставілі дзяржавы-члены перад фактам пазбаўлення іх манаполіі на стварэнне прававых нормаў у межах ЕўрАзЭС³. Вядомы расійскі эксперт Аляксей Іспалінаў такім чынам тлумачыць зразанне паўнамоцтваў Суда ЕАЭС дзяржавамі-членамі:

*«Раз ужо Суд стаў на дарогу судзейскага актывізму, то ён павінен зразумець, што тым самым ён заяўляе пра сябе як пра палітычнага гульца, які можа і павінен мець у гэтым выпадку сваё бачанне еўразійскага інтэграцыйнага працэсу. Але ў палітыцы нельга ваяваць супраць усіх, нават спасылаючыся пры гэтым на нормы *ius cogens*. А сваім раздражнёна-ментарскім тонам Суд адштурхнуў ад сябе сваіх натуральных саюзнікаў, а менавіта ЕЭК і нацыянальныя суды»⁴.*

Такім чынам, хоць магчымасць аспрэчвання гаспадарчымі суб'ектамі рашэнняў ЕЭК захавалася, па шэрагу аспектаў паўнамоцтва Суда ЕАЭС істотна скараціліся ў параўнанні з яго папярэднікам – Судом ЕўрАзЭС.

Прававыя акты, якія вызначаюць дзейнасць Суда ЕАЭС

Артыкул 19 Дамовы аб ЕАЭС вызначае Суд ЕАЭС пастаянна дзейным судовым органам Саюза. У Дадатку №2 да Дамовы знаходзіцца Статут Суда ЕАЭС, які вызначае статус, склад, кампетэнцыю, парадак функцыянавання і фармавання Суда. Суд ЕАЭС знаходзіцца ў Мінску.

Функцыянаванне Суда ЕАЭС рэгулюецца як Дамовай аб ЕАЭС, так і рашэннямі Вышэйшага савета. Так, у кастрычніку 2014 года Вышэйшы савет прыняў рашэнне⁵, якое вызначае колькасць

2 Карлюк М. Проблемные вопросы судебной системы Евразийского экономического союза. Конференция “Ломоносов 2015”. Доступ в интернет: http://lomonosov-msu.ru/archive/Lomonosov_2015/data/7158/uid73204_report.pdf

3 Исполинов А. Договор о Евразийском Союзе как инструмент поражения в правах Суда ЕврАзЭС (часть 1). Zakon.ru, 11.06.2014. Доступ в интернет: http://zakon.ru/blog/2014/6/11/dogovor_o_evrazijskom_soyuze_kak_instrument_porazheniya_v_pravax_suda_evrazes_chast_1

4 Тамсама.

5 Решение Высшего Евразийского экономического совета №81 10 октября 2014 г. “Об утверждении общей штатной численности и структуры Суда Евразийского экономического союза”, https://docs.eaeunion.org/sites/storage1/Lists/Documents/0184d18d-467d-4fa2-a0bb-4768fdbb081b/ce4cf61e-5587-4e17-96d6-60c61784dba6_635488068453244261.pdf

супрацоўнікаў Суда (два ад кожнай краіны-члена). Тады ж Вышэйшы савет устанавіў памеры штомесячнага заробку для суддзяў, службовых асобаў і супрацоўнікаў Суда ЕАЭС.⁶ Грашовое ўтрыманне суддзі вызначана ў памеры 390 тыс. расійскіх рублёў на месяц (каля 6350 еўра). Заробак іншых службовых асоб і супрацоўнікаў Суда вызначаецца ў працэнтных адносінах да штомесячнага грашовага заробку суддзі. Да прыкладу, для кіраўнікоў сакратарыята Суда гэта складае 53%, для дарадчыкаў суддзяў – 37%, для кансультантаў – 21%. Яшчэ адно рашэнне Вышэйшага савета пастанавіла памер пошліны, якая выплачваецца гаспадарчымі суб'ектамі пры звароце ў Суд ЕАЭС, у памеры 37 тыс. расійскіх рублёў (каля 600 еўра). У выпадку задавальнення патрабавання гаспадарчага суб'екта выплачаная ім пошліна падлягае вяртанню па рашэнні Суда на працягу 10 рабочых дзён з даты ўступлення ў сілу такога рашэння⁷.

Чарговы пакет рашэнняў па Суду ЕАЭС быў прыняты 23 снежня 2014 года. Зацверджаны Рэгламент Суда ЕАЭС⁸ стаў асноўным дакументам, які вызначае парадак і ўмовы арганізацыі дзейнасці Суда. Прычым раней Суд ЕўрАзЭС сам зацвярджаў уласны рэгламент. Рэгламент складаецца з 88 артыкулаў і фактычна з'яўляецца пашыраным і дапоўненым варыянтам Статута Суда ЕАЭС, зацверджанага Дамовай аб ЕАЭС. Рэгламент вызначае працэдуры абрання Старшыні Суда і яго намесніка, зацвярджае віды зваротаў у Суд, парадак фармавання справы, вызначэнне складу Суда па справе, прынцыпы судаводства і іншыя аспекты функцыянавання Суда.

Тады ж Вышэйшы савет прыняў рашэнне пра парадак аплаты паслуг экспертаў спецыялізаваных груп, якія ствараюцца Судом ЕАЭС у межах разгляду спрэчак, прадметам якіх з'яўляюцца пытанні прымянення спецыяльных ахоўных, антыдэмпінгавых і кампенсацыйных мер⁹. Устаноўлена, што за падрыхтоўку заключэння па канкрэтнай спрэчцы эксперту выплачваецца ўзнагароджанне ў памеры 250 тыс. расійскіх рублёў (каля 4100 еўра). Акрамя гэтага, у канцы снежня 2014 года Вышэйшы савет па прадстаўленні Беларусі, Казахстана і Расіі прызначыў на пасады суддзяў Суда ЕАЭС 6 суддзяў¹⁰ і зацвердзіў Старшынём Суда суддзю ад Беларусі Аляксандра Федарцова, а прадстаўніка Казахстана Жалымбета Баішава – яго намеснікам. Варта адзначыць, што ў межах ЕўрАзЭС суддзі абіраліся Міжпарламенцкай Асамблеяй, а не прызначаліся кіраўнікамі краін-членаў.

Нарэшце, пасля таго, як 2 студзеня 2015 года Армения стала паўнаважным членам ЕАЭС, Вышэйшы савет прыняў два дадатковыя рашэнні адносна Суда: аб змене ў агульнай штатнай колькасці і структуры Суда ЕАЭС (яна ўзрасла з 52 да 58 чалавек)¹¹ і аб прызначэнні на пасады суддзяў Суда ЕАЭС двух суддзяў ад Арменіі.¹²

6 Решение Высшего Евразийского экономического совета №82 10 октября 2014 г. “Об оплате труда судей, должностных лиц и сотрудников суда Евразийского экономического союза”, https://docs.eaeunion.org/sites/storage0/Lists/Documents/27557670-aab6-441f-aabe-ff50e7a64594/bb892dbb-03cd-41e0-855b-ba3a8a6269ee_635488069219389906.pdf

7 Решение Высшего Евразийского экономического совета №85 от 10 октября 2014 г. «Об определении размера, валюты платежа, порядка зачисления, использования и возврата пошлины, уплаченной хозяйствующими субъектами при обращении в Суд Евразийского экономического союза», https://docs.eaeunion.org/sites/storage1/Lists/Documents/fcc91ce8-0e45-4145-b169-6922d8c9cdd0/55840f13-b774-4ab2-98ad-f539f91e4ff6_635488071956308770.pdf

8 Решение Высшего Евразийского экономического совета №101 23 декабря 2014 г. “Об утверждении Регламента Суда Евразийского экономического союза”, https://docs.eaeunion.org/sites/storage1/Lists/Documents/ca7d9c8d-c44d-4104-8033-c705508a9df4/8ebefa18-5c38-40b3-b9ca-d4b6c7600670_101%20%D0%BA%D0%BE%D0%BF.pdf

9 Решение Высшего Евразийского экономического совета №101 23 декабря 2014 г. “Об утверждении Регламента Суда Евразийского экономического союза”, https://docs.eaeunion.org/sites/storage1/Lists/Documents/ca7d9c8d-c44d-4104-8033-c705508a9df4/8ebefa18-5c38-40b3-b9ca-d4b6c7600670_101%20%D0%BA%D0%BE%D0%BF.pdf

10 Решение Высшего Евразийского экономического совета №103 23 декабря 2014 г. “О назначении на должности судей Суда Евразийского экономического союза”, https://docs.eaeunion.org/sites/storage1/Lists/Documents/ea24b53f-e9fd-4704-9522-852b0a56c226/7abcebc1-e892-4e56-bf44-22d9c83ee968_103%20%D0%BA%D0%BE%D0%BF.pdf

11 Решение Высшего Евразийского экономического совета №2 2 января 2015 г. “О внесении изменений в общую штатную численность и структуру Суда Евразийского экономического союза”, https://docs.eaeunion.org/sites/storage1/Lists/Documents/a68de7b0-ec74-46fd-9fa2-b4ef710c7cfc/52e09a1c-4051-4e0c-a513-172616db4ba6_%D1%80%D0%B5%D1%88%20%20%D0%BA%D0%BE%D0%BF.pdf

12 https://docs.eaeunion.org/sites/storage1/Lists/Documents/ac9f0faf-4366-4ad2-9d4f-f5d319ba63fd/cb0686c5-6d54-455d-adad-858036d82fdc_%D1%80%D0%B5%D1%88%20%20%D0%BA%D0%BE%D0%BF.pdf

Пастановы Калегіі Суда ЕАЭС

На цяперашні момант Суд ЕАЭС прыняў усяго пяць пастановаў па скаргах трох кампаній-заяўнікаў, з якіх толькі адна скарга была прынятая да разгляду па сутнасці, але ўрэшце адкліканая заяўнікам. Такую малую колькасць спраў найперш можна растлумачыць абавязковым парадкам дасудовага ўрэгулявання спрэчкі. Згодна з артыкулам 43 Статута Суда ЕАЭС, спрэчка не прымаецца да разгляду Судом без папярэдняга звароту заяўніка да дзяржавы-члена або Камісіі для ўрэгулявання пытання ў дасудовым парадку шляхам кансультацый, перамоваў ці іншымі спосабамі, прадугледжанымі Дамовай аб ЕАЭС і міжнароднымі дамовамі ў межах Саюза. Калі ж дзяржава-член або Камісія на працягу 3 месяцаў з дня паступлення да іх звароту заяўніка не прыняла мер па ўрэгуляванні пытання ў дасудовым парадку, заява аб разглядзе спрэчкі можа быць накіравана ў Суд (артыкул 44).

Аднак нават з улікам трохгадовай дзейнасці папярэдніка Суда ЕАЭС – Суда ЕўрАзЭС – зваротаў было крыху больш за трыццаць, і прыкладна па дзесяці з іх былі вынесеныя канчатковыя рашэнні (гэта значыць, Апеляцыйнай палатай суда). Зрэшты, дынаміка разгляданых спраў у Судзе Еўрапейскіх супольнасцяў (папярэдніку Суда Еўрасаюза) у першыя гады таксама не была вялікай. Да пачатку 1955 года створаны ў 1952 годзе Суд разгледзеў толькі 7 спраў, да 1960 года – 79¹³. Да 1985 года Суд штогод разглядаў каля 400 спраў.

Табліца 1. Пастановы Калегіі Суда ЕАЭС¹⁴

Заяўнік	Дата пастановы Калегіі Суда ЕАЭС	Сутнасць заявы	Рашэнне Суда ЕАЭС
Таварыства з абмежаванай адказнасцю «Гама» (Казахстан)	10 сакавіка 2015 г.	Аспрэчана бяздзейнасць ЕЭК	Адмоўлена да прыняцця ў судоводства з працэдурных меркаванняў
Закрытае акцыянернае таварыства «Юнітрэйд» (Расія)	25 сакавіка 2015 г.	Аспрэчана Рашэнне Калегіі ЕЭК ад 18 ліпеня 2014 г. № 117 «Аб класіфікацыі халадзільнай машыны «чылер» па адзінай ТН ЗЭД МС як адпаведным міжнародным дамовам, заключаным у межах МС»	Пакінута без руху з працэдурных меркаванняў (не прыкладзена копія пасведчання пра дзяржаўную рэгістрацыю, адсутнасць заявы ў электронным выглядзе).
Закрытае акцыянернае таварыства «Кампанія аўтапрычэпаў» (Расія)	1 красавіка 2015 г.	Аспрэчванне Рашэння Калегіі ЕЭК ад 25 снежня 2012 г. № 294 «Аб Палажэнні аб парадку ўвозу на мытную тэрыторыю МС прадукцыі (тавараў), адносна якой устанаўліваюцца абавязковыя патрабаванні ў межах МС»	Адмоўлена ў прыняцці заявы ў сувязі з адсутнасцю доказаў, што правы і інтарэсы кампаніі былі непасрэдна закранутыя, і з прычыны незавершанасці працэдур дасудовага ўрэгулявання

¹³ На аснове пошуку аўтарам у інфармацыйнай сістэме Суда ЕС, <http://curia.europa.eu>

¹⁴ Створана аўтарам на падставе інфармацыі Суда ЕАЭС

<p>Закрытае акцыянернае таварыства «Юнітрэйд» (Расія)</p>	<p>15 красавіка 2015 г.</p>	<p>Аспрэчана Рашэнне Калегіі ЕЭК</p>	<p>Прынята да вытворчасці ў сувязі з ліквідацыяй раней названых недахопаў у заяве</p>
<p>Закрытае акцыянернае таварыства «Юнітрэйд» (Расія)</p>	<p>19 траўня 2015 г.</p>	<p>Зява аб аспрэчванні Рашэння Калегіі ЕЭК была адклікана істцом</p>	<p>Спынена вытворчасць па справе</p>

ТАА «Гама» (Казахстан). Вугаль, які экспартаваўся казахстанскай кампаніяй у Расію, абкладаўся ў Казахстане рэнтным падаткам на экспарт. Мяркуючы, што гэтая практыка супярэчыць еўразійскім пагадненням, кампанія абскардзіла бяздзейнасць ЕЭК, якая не прымушала Казахстан адмяніць адпаведную заканадаўчую норму. Суд ЕАЭС не прыняў скаргу з працэдурных падставаў, палічыўшы, што не мае права разглядаць дзеянні ЕЭК, учыненыя ў 2014 годзе, то бок да ўступлення ў сілу Дамовы аб ЕАЭС.

У заяве ТАА «Гама» таксама просіць Суд пацвердзіць правамернасць сваіх высноваў і абавязаць ЕЭК вынесці адпаведнае рашэнне аб неабходнасці выканання ўмоваў міжнародных дамоваў з яго наступным накіраваннем на адрас Урада Казахстана. У адказ на гэта патрабаванне Суд ЕАЭС паведаміў, што мае намер, строга прытрымліваючыся акрэсленых у Дамове аб ЕАЭС кампетэнцыяў, толькі прызнаваць дзеянні ЕЭК адпаведнымі ці не адпаведнымі Дамове і не больш за тое.¹⁵ У рашэнні гаворыцца, што паўнамоцтвы «па пацвярджэнні высоў гаспадарчых суб'ектаў і разглядзе спрэчак пра абавязванне органаў Саюза да здзяйснення юрыдычна значных дзеянняў» да кампетэнцыі Суда ЕАЭС не адносяцца.

ЗАТ «Кампанія аўтапрычэпаў» (Расія). Расійскі вытворца аўтацыстэрнаў для транспарціроўкі нафтапрадуктаў абскардзіў правамернасць палажэнняў аднаго з рашэнняў ЕЭК, паводле якога пры ўвозе з-за мяжы аналагічнай прадукцыі, якая была ва ўжытку, не патрабуецца ўхваленне на тып транспартнага сродку. Пры гэтым для ўнутраных вытворцаў аўтацыстэрнаў такое адабрэнне з'яўляецца абавязковым, што, на думку заяўніка, прыводзіць да неапраўданай дыскрымінацыі. Суд Саюза адхіліў гэтую скаргу на падставе таго, што кампанія належным чынам не абгрунтавала парушэнне сваіх правоў і інтэрпэсаў адпаведным рашэннем ЕЭК і не прадставіла фактычныя доказы сваіх стратаў у выніку гэтага дзеяння, а таксама таму, што дасудовая працэдура не была завершаная¹⁶.

Разгляд гэтай справы паказвае, што паняцце «непасрэдна закранае» Судом ЕАЭС вызначаецца на падставе двух крытэрыяў: кампанія-заяўнік павінна дзейнічаць у той галіне, якая падпадае пад сферу рэгулявання аспрэчанага акта ЕЭК, і заяўнік павінен панесці рэальную і даказаную шкоду ад прымянення да яго такога акту.

Справа ЗАТ «Кампанія аўтапрычэпаў» адметная яшчэ адной акалічнасцю. У межах урэгулявання пытання ў дасудовым парадку кампанія-заяўнік звярталася да ЕЭК з просьбай унесці адпаведныя змены ў нарматыўныя акты. ЕЭК накіравала ліст «Кампаніі аўтапрычэпаў» на разгляд у Міністэрства прамысловасці і гандлю Расіі, якое раней распрацавала тэхнічны рэгламент Мытнага саюза, які аспрэчваўся. Адказ Мінпрамгандлю да заявы ў Суд ЕАЭС не прыкладзены, што дазваляе зрабіць выснову аб тым, што расійскае міністэрства яго ў адвядзеныя тэрміны не падрыхтавала.

¹⁵ Постановление Суда Евразийского экономического союза, 10 марта 2015 г. Доступ в интернет: courteurasian.org/sm.aspx?guid=12843

¹⁶ Постановление Суда Евразийского экономического союза, 1 апреля 2015 г.. Доступ в интернет: courteurasian.org/sm.aspx?guid=12913

Пры гэтым Суд ЕАЭС разгледзеў гэтую сітуацыю на карысьць ЕЭК, а не заяўніка, пастанавіўшы, што адсутнасць адказу «не дазваляе зрабіць выснову аб завяршэнні і захаванні парадку дасудовага ўрэгулявання спрэчкі».¹⁷

ЗАТ «Юнітрэйд» (Расія). ЗАТ «Юнітрэйд» падало заяву аб прызнанні рашэння Калегіі Еўразійскай эканамічнай камісіі ад 18 ліпеня 2014 №117 «Аб класіфікацыі халадзільнай машыны «чылер» па адзінай Таварнай наменклатуры знешнеэканамічнай дзейнасці Мытнага саюза» не адпаведным міжнародным дамовамі, заключаным у Мытным саюзе. На думку кампаніі-заяўніка, «чылеры» з'яўляюцца шматфункцыянальнымі прыладамі і маюць больш шырокую сферу прымянення, чым халадзільнікі, маразільнікі і іншае халадзільнае або маразільнае абсталяванне, і могуць класіфікавацца ў іншай таварнай пазіцыі, чым вызначана рашэннем ЕЭК.

Суд ЕАЭС паказаў на некалькі працэдурных хібаў у заяве кампаніі: копія пасведчання аб дзяржаўнай рэгістрацыі адносілася да ранейшай назвы кампаніі (ЗАТ «Юнітрэйд-Экспарт»), заява і прыкладзеныя дакументы былі прадастаўленыя толькі на папяровым носьбіце, без электроннага варыянту. Акрамя гэтага, Суд ЕАЭС палічыў, што ў заяве кампаніі не паказвалася, якім чынам рашэнне ЕЭК закранае альбо парушае правы і законныя інтарэсы ў сферы прадпрымальніцкай дзейнасці. У выніку, Суд ЕАЭС пакінуў заяву без руху і пастанавіў, што пры ліквідацыі ўказаных недахопаў заява можа быць прынятая да вытворчасці.¹⁸

Рэагуючы на пастанову Суда, «Юнітрэйд» выправіў хібы, якія паслужылі падставай, каб пакінуць заяву без руху, і падаў новую заяву, якая 15 красавіка 2015 года была прынятая да вытворчасці¹⁹. Судовае паседжанне па разгледзе справы было прызначана на 14 траўня і павінна было стаць першай справай у Судзе ЕАЭС, разгледжанай па сутнасці. Аднак і ў гэтай справе судовы прэцэдэнт не атрымаў развіцця, паколькі пазоўнік з нейкай прычыны заявіў пра частковую адмову ад сваіх патрабаванняў да ЕЭК. У выніку, у сувязі з адсутнасцю прэрэчанняў прадстаўнікоў ЕЭК з гэтай нагоды, Суд ЕАЭС прыняў рашэнне пра спыненне вытворчасці па справе²⁰.

Справа беларускай кампаніі ў Судзе ЕўрАзЭС

Суд ЕўрАзЭС як папярэднік Суда ЕАЭС пачаў сваю працу на падставе рашэння Вышэйшага Еўразійскага эканамічнага савета ад 19 снежня 2011 года²¹. Ён разгледзеў больш за 30 заяваў ад гаспадарчых суб'ектаў Расіі, Казахстана, Беларусі, а таксама Украіны, Індыі і Кітая. За тры гады працы суд ЕўрАзЭС прыняў адзінаццаць пастаноў з вынясеннем канчатковых рашэнняў (гэта значыць, Апеляцыйнай палатай Суда), і толькі адна з іх па заяве беларускай кампаніі.

Так, 27 кастрычніка 2014 года Калегія Суда ЕўрАзЭС вынесла рашэнне па справе²² гандлёва-вытворчага ўнітарнага прадпрыемства «ФЛЕКС-Н-РОЛ». Кампанія ажыццяўляла ўвоз у Беларусь самаклейнай паперы з тэрмаадчувальным пластом для вытворчасці этыкеткавай прадукцыі. Рашэнне Камісіі МС ад 16 жніўня 2011 г. № 750 класіфікавала тавар у іншую таварную падсубпазіцыю, што было аспрэчана кампаніяй як неадпаведнае міжнародным дамовамі, заключаным у межах Мытнага саюза. У сувязі са змененай класіфікацыяй Мінская рэгіянальная

17 Исполнинов А. Суд ЕАЭС: первые решения, первые вопросы. Zakon.ru, 21.05.2015. Доступ в интернет: http://zakon.ru/blog/2015/5/21/sud_eaes_pervye_resheniya_pervye_voprosy

18 Постановление Суда Евразийского экономического союза, 25 марта 2015 г. Доступ в интернет: courteurasian.org/sm.aspx?guid=12873

19 Постановление Суда Евразийского экономического союза, 15 апреля 2015 г. Доступ в интернет: courteurasian.org/sm.aspx?guid=12983

20 Постановление Суда Евразийского экономического союза, 19 мая 2015 г. Доступ в интернет: courteurasian.org/sm.aspx?guid=13123

21 Решение Высшего евразийского экономического совета №10 19 декабря 2011 г. "О формировании и организации деятельности суда Евразийского экономического сообщества", https://docs.eaeunion.org/sites/storage0/Lists/Documents/747fe407-d5e8-4d32-bdff-3c3738fbc13c/0b2e4d4b-4cb6-47f0-b781-a121d96818b4_V_%D1%80%D0%B5%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5%20E2%84%9610.pdf

22 Решение Суда Евразийского экономического сообщества, 27 октября 2014 г. Доступ в интернет: courteurasian.org/sm.aspx?guid=12283

мытна правяла ў 2013 годзе праверку мытнага дэкларавання ўвозу тавару з 5 кастрычніка 2011 года па 15 лютага 2013 года, што пацягнула неабходнасць дадатковай выплаты ЗГВУП «ФЛЕКС-Н-РОЛ» падатку на даданую вартасць, увазной мытнай пошліны, пені па ПДВ, пені па мытнай пошліне на суму каля 557 млн. беларускіх рублёў.

У межах разгляду справы Судом ЕўрАзЭС былі разгледжаныя довады бакоў і высновы спецыялізаваных навукова-даследчых інстытутаў, вывучаны падыход Суда Еўрапейскага саюза па пытаннях тарыфнай класіфікацыі. У выніку, Калегія Суда ЕўрАзЭС палічыла, што Камісія МС парушыла асобныя нормы мытнага заканадаўства, што пацягнула парушэнне правоў і законных інтарэсаў заяўніка ў сферы прадпрымальніцкай дзейнасці, і патрабаванні «ФЛЕКС-Н-РОЛ» былі задаволеныя. Аднак дадзенае рашэнне Калегіі Суда было ў адвядзеныя тэрміны абскарджанае ЕЭК у апеяльцыйнай палате. Па выніках новага разгляду справы Суд ЕўрАзЭС прыняў довады ЕЭК і адмяніў сваё раней вынесенае рашэнне²³.

Заклучэнне

На дадзены момант Суд ЕАЭС вынес толькі пяць пастанаваў, пры гэтым ні адна са спраў з розных прычынаў не была разгледжаная па сутнасці. Сярод разгледжаных Судом ЕАЭС няма ні адной, пачатай на зварот беларускага гаспадарчага суб'екта. Сярод канчатковых рашэнняў Суда ЕўрАзЭС толькі адно тычыцца справы, ініцыяванай беларускай кампаніяй («ФЛЕКС-Н-РОЛ»). Апеяльцыйная палата Суда ЕўрАзЭС адмяніла рашэнне Суда, якое задаволіла патрабаванні «ФЛЕКС-Н-РОЛ».

Статыстыка справаў гаспадарчых суб'ектаў краін ЕАЭС, што аспрэчваюць тыя ці іншыя рашэнні ЕЭК, дазваляе зрабіць выснову, што пакуль звароты да Еўразійскага судовага органу не папулярныя для вырашэння эканамічных спрэчак. Па ўсім відаць, гэта звязана з цэлым шэрагам прычын. Па-першае, працэдурныя абмежаванні – скарга не прымаецца да разгляду Судом ЕАЭС без папярэдняга звароту заяўніка да дзяржавы-члена або Камісіі для ўрэгулявання пытання ў дасудовым парадку шляхам кансультацый, перамоваў ці іншымі спосабамі. На адказ ЕЭК або дзяржавы ЕАЭС адводзіцца 3 месяцы. Па-другое, адбіваецца недастатковая дасведчанасць юрыдычных асоб краін ЕАЭС аб працэдурах і функцыянаванні еўразійскага судовага органа. Па-трэцяе, можна меркаваць, што гаспадарчыя суб'екты краін ЕАЭС маюць недаволі даверу да Суда ЕАЭС і сумневы што да станоўчага вырашэння эканамічнай спрэчкі шляхам звароту ў судовы еўразійскі орган. Праверка гэтых гіпотэз магла б стаць прадметам асобнага даследавання, напрыклад, шляхам апытання юрыдычных асоб краінаў ЕАЭС.

23 Решение Суда Евразийского экономического сообщества, 29 декабря 2014 г., <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=F91400299>

АКТУАЛІІ

Адзіная валюта: палітыка, эканоміка ці проста “хай эксперты гавораць”?

Аляксей Пікулік

Размова аб мэтазгоднасці ўвядзення адзінай валюты ў межах еўразійскіх інтэграцыйных утварэнняў ужо больш за дваццаць гадоў. Апошні эпізод меў месца некалькі месяцаў таму. Так, 20 сакавіка 2015 года Уладзімір Пуцін у чарговы раз узяў тэму адзінай валюты ў межах ЕАЭС. Праз некалькі дзён у інтэрв’ю агенцтву Bloomberg Аляксандр Лукашэнка наступным чынам пракаментываў гэтую ініцыятыву: «Але гэта не пытанне сённяшняга дня. І Пуцін кажа, гэта разважанне было Пуціна: ну вы не супраць, калі эксперты неяк будуць гаварыць пра гэта? Добра, мы пра гэта ўжо даўно кажам, хай эксперты гавораць»²⁴.

Услед за наказам беларускага прэзідэнта, дадзены тэкст адказвае на пытанне: чаму ў размовах пра адзіную валюту так шмат летуценняў ды палітычнай рыторыкі і так мала рацыянальных эканамічных падставаў?

Гісторыя пытання

Размовы аб фінансавай інтэграцыі на постсавецкай прасторы пачаліся яшчэ ў 1991 годзе, прычым у той момант практычна ўсе постсавецкія рэспублікі выкарыстоўвалі савецкі, а пасля расійскі рубель у якасці супольнага легальнага сродку плацяжу. Гэтая сітуацыя часта характарызавалася як «15 саломінак у адным кактэйлі»: адсутнасць эфектыўных механізмаў каардынацыі эмісіі валюты, паралельна са стварэннем уласных эрзац-валютаў (напрыклад, украінскія карбованцы) прыводзіла да сацсаборніцтва друкаваных станкоў фактычна за права надрукаваць максімальныя рэнты. Адплата за гэта была гіперінфляцыя і немагчымасць правесці макраэканамічную стабілізацыю да стварэння ўласных фінансавых сістэм усімі 15-цю ўдзельнікамі. І калі Расіі такая сітуацыя была невыгодная, то, напрыклад Беларусь і Украіна ўдала выкарыстоўвалі эмісію безнаўнага рубля ў якасці эканамічнай анестэзіі, якая змякчае наступствы крызісу і адкладвае запуск структурных рэформаў.

Адразу пасля «пахавання» адзінай рублёвай зоны Беларусь і Расія пачалі размову аб увядзенні адзінай валюты: ужо ў 1994 годзе Кебічам і Чарнамырдзіным было падпісана пагадненне аб увядзенні адзінага рубля ў якасці плацежнага сродку на тэрыторыі Беларусі і Расіі. Гэтай дамовы не наканавана было рэалізавацца з-за артыкула 145 Канстытуцыі Беларусі (ад 15 сакавіка 1994 г.), у якім было ўказана, што Нацыянальны банк Рэспублікі Беларусь валодае выключным правам эмісіі грошай, якая была выкарыстаная ў якасці аргументу супраць неадкладнага аб’яднання валют. Стаўка Кебіча на супольную валюту як на выратавальны круг для нацыянальнай эканомікі каштавала яму палітычнай кар’еры, моцна знізіўшы шанцы перамагчы на выбарах 1994 года.

У тым жа 1994 годзе прэзідэнт Казахстана Назарбаеў прапанаваў увесці «алтын» у якасці адзінай валюты, забяспечанай патэнцыялам інтэграцыйнага аб’яднання пры захаванні нацыянальных валют.

Дагавор аб стварэнні Саюзнай Дзяржавы ад 8 снежня 1999 г. у Артыкуле 22 таксама прадугледжваў стварэнне супольнай фінансавай сістэмы: супольнай валюты і адзінага эмісійнага цэнтра для

24 http://president.gov.by/ru/news_ru/view/intervju-mediaxoldingu-blumberg-11120/

дзвюх краін. Супольная валюта мусіла пабачыць свет ужо ў 2005 годзе, аднак гэтага не адбылося, кіраўніцтва Расіі і Беларусі не мелі палітычнай волі хутка развіваць інтэграцыю.

Апошняя спроба рэанімаваць тэму адзінай валюты была прадпрынятая больш за тры месяцы таму, нягледзячы на тое, што Дамова аб ЕАЭС ад 2014 года не прадугледжвае стварэнне супольнай валюты, гаворка ў ім (артыкул 103) ідзе толькі пра тое, што да 2025 г. мяркуецца канчатковая гарманізацыя заканадаўства ў сферы фінансавага рынку. 10 сакавіка Уладзімір Пуцін даў даручэнне Цэнтрабанку і Кабінету міністраў вызначыцца з механізмамі інтэграцыі фінансавых сістэм ЕАЭС: даследаваць мэтазгоднасць і перспектывы стварэння валютнага саюза, выпрацаваць механізмы каардынацыі з Еўразійскай эканамічнай Камісіяй і, пры неабходнасці, падрыхтаваць праекты змяненняў у нарматыўна-прававыя акты Расійскай Федэрацыі. Эльвіра Набіуліна і Дзмітрый Мядзведзеў павінны будучь даць справаздачу па гэтых пытаннях да 1 верасня 2015 года²⁵.

20 сакавіка ў Астане Пуцін узняў пытанне адзінай валюты з прэзідэнтамі Беларусі і Казахстана. Праўда, расплывістая прапанова «пагаварыць аб магчымасці, у перспектыве, сфармаваць валютны саюз», хутчэй за ўсё, сведчыць пра тое, што трохбаковая сустрэча была хутчэй рытуальнай, а па пытанні ўвядзення супольнай валюты няма выразнага рашэння.

Такім чынам, да гэтага часу не вельмі зразумела, які варыянт супольнай валюты ўсё ж абмяркоўваецца: захаванне нацыянальных валют і ўвядзенне новай наднацыянальнай для міждзяржаўных плацяжоў альбо змяшчэнне нацыянальных валют новай адзінай. У першым выпадку ні асаблівай карысці, ні асаблівай шкоды гэта не прынясе, хіба што хутка вернуцца рэнтавыя і арбітражныя схемы з пачатку 90-х, якія дазваляць зарабіць на слабасці інстытутаў і недасканаласці правілаў. Палітыкі змогуць казаць пра важныя дасягненні, а мастакі – паспаборнічаюць у эскізах банкнот для новай валюты. У далейшым аналізе мы зыходзім з таго, што ўсё ж маецца на ўвазе другі варыянт.

Навошта патрэбная супольная валюта?

Як правіла, валютныя саюзы маюць шэраг перавагаў і станоўча ўплываюць на гандаль і інвестыцыі. Галоўным чынам, адбываецца зніжэнне транзакцыйных выдаткаў: эканомія на абменных аперацыях як для юрыдычных, так і для фізічных асобаў, і меншая патрэба хэджаваць рызыкі пры экспартна-імпартных валютных аперацыях. Моцная супольная валюта ў межах інтэграцыйных аб'яднанняў можа таксама эфектыўна змякчаць вонкавыя шокі. Адносна ЕАЭС да гэтых класічных перавагаў перыядычна дадаецца смелая і наіўна-рамантычная ідэя стварыць валюту, якая, у адрозненні ад незабяспечанага далара ў неідэальным постбрэтан-вудскім свеце (sic!), будзе нарэшце забяспечаная экспартам вуглевадародаў... пры падзенні цэнаў на апошнія. Асноўны недахоп супольнай валюты – гэта страта магчымасці змякчаць вонкавыя шокі дэвальвацыяй / рэвальвацыяй нацыянальнай валюты або істотным змяненнем уласнай манетарнай палітыкі. Інакш кажучы, краіны губляюць магчымасць у аднабаковым парадку карэктаваць аб'ёмы выпуску, і тым самым пазбягаць карэкцыроўкі макраэканамічнай раўнавагі за кошт працоўнай сілы, занятасці і заробкаў.

Чаму гэта маларэальна ў ЕАЭС?

Тэорыя «аптымальнай валютнай зоны», якая прынесла Нобелеўскую прэмію свайму стваральніку Роберту Мандэлу, кажа, што валютныя саюзы могуць быць эфектыўнымі пры наяўнасці шэрагу перадумоваў. Па-першае, гэта высокі ўзровень мабільнасці працы, тавараў і капіталу, які дазваляе задзейнічаць рынкавы механізм пераразмеркавання рэсурсаў. Па-другое, гэта наяўнасць фіскальнай цэнтралізацыі і аўтаномнага рынкавага механізму, які б кампенсаваў страты ад пераразмеркавання рэсурсаў краінам, што прайграюць. Па-трэцяе, гэта падобная структура эканомікі, у тым ліку, у частцы падабенства бізнес-цыклаў, якія б дазвалялі ўсім гульцам рэагаваць падобным чынам на імпульсы цэнтральнага банка.

25 <http://www.finanz.ru/novosti/valyuty/putin-poruchil-gotovit-eaes-k-perekhodu-na-edinuyu-valyutu-1000530968>

З усіх класічных перадумоваў, мабыць, можна казаць толькі аб наяўнасці адной – нябытнасці бар'ераў для працы і тое – выключна ў дачыненні да патокаў міграцыі з краін ЕАЭС у Расію, але не паміж сабой.

Што да структурнага падабенства (а найбольш важнымі тут з'яўляюцца экспертна-імпартныя патокі), то эканомікі Арменіі і Беларусі з'яўляюцца імпарцёрамі энергарэсурсаў, пры гэтым беларускі імпарт у ЕС шмат у чым з'яўляецца вытворным ад імпарту з Расіі. Казахстан і Расія – імпарцёры энергарэсурсаў, пры гэтым казахстанская эканоміка паводле інстытуцыйнай структуры больш мадэрнізаваная за расійскую. Нагэтулькі, што ўніфікацыя правілаў з Расіяй на яе ўмовах была б не крокам наперад, а крокам назад для Казахстана.

Непераадольныя на сёння адрозненні паміж рынкамі краін палягаюць у доступе да грашовай ліквіднасці, узроўні вядзення бізнесу, арыентацыі патокаў унутранай міграцыі. Усё гэта сведчыць аб тым, што размовы пра супольную валюту недарэчныя і заўчасныя.

Да класічных перадумоваў паспяховай валютнай інтэграцыі можна дадаць яшчэ некалькі. Так, з аднаго боку, аб'яднанне валют патрабуе высокага ўзроўню салідарнасці паміж краінамі і высокага ўзроўню даверу паміж партнёрамі, іх гатоўнасці будаваць сумесныя наднацыянальныя інстытуты, якія сапраўды будуць працаваць, і высокай якасці правапрымянення.

Нарэшце, не варта забываць пра галоўнае – палітычныя дэтэрмінанты: ва ўмовах аўтарытарных рэжымаў Казахстана і Беларусі, пытанне магчымасці правядзення самастойнай грашова-крэдытнай палітыкі, устанавлення бюджэтных дэфіцытаў, рэгулявання аб'ёму грошай у эканоміцы, даступнасці крэдыту, працэнтных ставак і валютнага курсу – гэта пытанне не столькі эканомікі, колькі палітыкі. Дэлегаваць усе гэтыя інструменты адзінаму Цэнтрабанку, куды б там ні было, значыць пазбавіцца кіравальнасці, зрабіць сітуацыю выжывання ва ўладзе непрадказальнай і знізіць прастору для палітычнага маневру. Пры гэтым вяртанне да сітуацыі множных эмісійных цэнтраў больш чым задаволіла б Арменію і Беларусь у сілу гістарычнай цягі да палітыкі макраэканамічнага папулізму.

Навошта ўсё гэта трэба Пуціну?

З аднаго боку, хутчэй за ўсё, тэма супольнай валюты – някепскі палітычны тавар, які можна прадаваць расійскаму грамадству пад выглядом канкрэтных крокаў еўразійскай інтэграцыі, тавар куды больш адчувальны і зразумелы, чым, скажам, уніфікацыя тэхнічных рэгламентаў вытворцаў ПЭТ-тары.

З іншага боку, тэма адзінай валюты – добры спосаб ціснуць на партнёраў па ЕАЭС і трымаць іх у тонусе: так, напрыклад, у адказ на цымяную заяву Пуціна ў Астане ў сакавіку 2015 года з'явілася цэлая серыя рэакцый ад Беларусі і Казахстана, якая тлумачыць, чаму гэта ўсё пытанне далёкай будучыні.

Такім чынам, можна з высокай доляй верагоднасці прагназаваць, што дакументы, якія будуць падрыхтаваныя Кабмінам і Цэнтрабанкам да 1 верасня, абгрунтоўваюць, чаму размову аб супольнай валюце трэба адкласці на некаторы тэрмін, але не здымаць з парадку дня, калі ўжо экспертам было даручана выказацца.